

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Elisabet Ernst*
 Härad: *Ö. Göinge* Berättare: *Olof Bengtsson, Lönsboda*
 Socken: *Örkened* Berättarens yrke: *knogmakare*
 Uppteckningsår: *1960* Född år *1883* i *Glimåkra sn.*

Spånkogs tillverkning. s. 1-31
(foto a sid. 23-31.)
aug. X: 1: 54: 25-26.
" X: 1: 55: 1-32.

1
Min far var korgmakaren
Bengt Bengtsson (1850-1918). Han bodde
först i Gissleboda och sedan i Håggkult i
Örkeneds socken. Hans föräldrar var inte
korgmakare, ^{men} ~~utan~~ han fick ändå som
barn lära sig yrket av några korg-
makare i socknen. Då han var äderton
är gammal, började han tillsammans
korgmakaren Bengt Rask en egen till-
verkning av spånkorgar. De hade en
stuga i Håggkult. Virket köpte de både
av "kornen" och av bönderna i trakten.
På den tiden var det inte ovanligt, att
korgmakarna kryckte en och annan
fura i de stora skogarna, som fanns
känomkring. Virket var billigt då.
Låsommanen som hade uppsikten över korn-
skogen, men omöjligt kunde övervalta

den helt, såg t.o.m. med blida ögon på
denne form av "skogsvård". Den överhän-
korgmakarna gjorda var i början inte
större än en normal gullring.

Far tillverkade bara bakorgar i alla
storlekar. De största användes som
ullkorgar. Alla spån spingades för
hand. Korgarna sålde han sedan i
Rannmark. Första gången han reste dit
var 1868. Det var en mycket god
marknad för bakorgar där. Far tror,
att han besökte nästan alla delar
av landet. Han gick till fots hela
vägen.

År 1874 köpte far en gård i
Östaröd, Glimåkra socken. Där fort-
satte han att göra spånkorgar. Nu
kunde han fått hustru och barn till hjälp.

Jag fick börja hjälpa till att plöcka
stickan, när jag var 5-6 år. Sedan
drojde det inte länge förrän jag fick
läsa mig att plåta bottnar. För
dessa alltid mycket tjälo mellan något
av barnen hjälpte till att styra.
Det var ett tungt arbete. De svåraste
var nog att läsa sig att riva
gjöras. Det var egentligen alltid
fäst arbete. Han fortsatte att handla
i Danmark tills 1888, då det blev
förbud att sälja spankegar i minnet.
Han berättade alltid hur vända
dansbarnen var mest komna, och han
blev aldrig nekad nattlogi i någon
gård.

På vintern år 1897 insjuknade
han, och då började en äldre

broradjag på egen hand tillverka korgar.
Vi bodde fortfarande hemma på gården
och vi tog virket på egen skogsmark.
Vi använde bara furuvirke på
den tiden. Korgarna såldes utskutande
till trädgårdsmästare i Skåne. Redan
på 1860-talet hade korghandlare från
Örkened sökt sig ner till de stora
trädgårdsdistriktet omkring Höör, Estöv,
Lund och Landskrona, och där funnit
en god marknad för sina bår-
korgar.

Mellan åren 1899-1902 var
jag i England. Orsaken till att jag
reste var mest även tygsjukt.
Jag kände redan Olof Myrberg från
Böglarskulet, och jag fick ganska
austrällning hos honom i Hull.

Han drev en egen grosshandelsfirma
 i spånkerigar. Han uppterade krogarna
 och grepar från Örkeneid, för att de
 inte skulle skrymma delför
 upphet. Myrberg hade anställt
 omkring 10-12 personer från Örkeneid
 för att grepa krogarna. Han var
 angelägen om att inte ha någon
 regelbunden i verksamheten. Men den man,
 som ägde fastigheten där Myrbergs
 verksamhet var inrymd, Thomas Burton,
 började en egen tillverkning av
 spånkerigar omkring 1900. Han köpte
 virke från Finland och Ryssland av
 sämre kvalitet än det som svenska
 krogmakare använde. Han köpte
 både en maskinkyvel och en par
 häftmaskiner. Den första häft-

maskinen jag såg, var alltså hos
kungen. Han fick enklare kerntypens
genom att ej flåta upp kornen
utan bryta upp spåren för att
bilda ridor. Dessa korgar blev inte
~~så starka~~ som så starka som de
svenska, men de var avsedda att
endast användas en gång. Genom
den rationella tillverkningen kunde
han hålla priserna nere. Men
ännu var inte den engelska
konkurrensen störst, utan den som
fanns mellan mellan andra svenska
korgrossister. Samma är som Myrberg
startade Olof Alster från Värman-
hult en egen firma i Hull. Både
han och Myrberg hade tidigare
handlat i Tyskland. På slutet

av 1880-talet kom ytterligare två
koryhandlare till Hult, nämligen bröderna
Johan och Trols Nilsson från Björklult.
De drev sina rörelser på samma
sätt, vilket resulterade i en
kolossal konkurrens uppstod mellan
dem. Priserna sänktes på mycket,
en del till slut ~~varken~~ inte blev
någon förtjänst varken för försäljaren
eller tillverkaren.

År 1904 beslut grossisterna i
Hult att tillsammans bilda en bolag.
I det var även en koryhandlare i
Grimsby, Bengt Nilsson från Ållekulla,
Loshults socken. Affärens gick betyd-
ligt bättre efter bolagsbildningen.
De hade filialer i Wisbech och
Evesham.

På varje plats arbetade i
gryningsverkstäderna 10-12 personer
under säsongen mars - augusti.
De tidigaste krogarna på iset exporterade
grynet till Holland för att an-
vändas till den tidiga jordgubbsstöden
där. Under våren och sommaren
distribuerades sedan spankrogar över
hela England. Kunderna var främst
tädgårdsmästare. Under vintern
stannade bara ett par krogarbetare
för att ta emot beställningar
för kommande säsong samt leverera
eventuella småorder.

Då jag arbetade hos Myrberg
stannade jag även i England under
vintern. Myrberg liksom de
andra grossisterna reste hem till

Örskened, för att på för hand göra
upp med korgmakarna, där som
nästa säsongs leveranser. Visade
det sig sedan att det blev en deligt
skädeår, kunde grossisterna bringas
arbetstilla några order, eller låta
magasiner ^{korgarna} ~~läsa~~ till följande säsong.

Alla korgar, som skickades
till England och Tyskland, packades
i stora käckar. En käck innehöll
~~ca 1000~~ 1000 korgar, och den vägde
omkring 300 kg. Vikten kunde
emellertid variera mycket beroende
på hur färdigt virket var. Innan
järnvägen var byggd vid Linsboda,
kördes alla käckar till Osby eller
Killeberg. Den korgmakarna inte hade
möjlighet att själva köra sina käckar

dit, lejde de folk, som hade köst
en vagn. Sedan bolaget bildats,
hade man ett ombud i trakten,
som ansvarade för bile uppköpen
och transporten till Maluö. Där tog
en expeditiönsfirma hand om varorna.
Efter 1901 kunde käckarna lastas
direkt på järnvägsvagnarna i Långbro.
I Maluö lastades de ombord på
Wilson Linjeus båtar, som gick på
routen Maluö - Grimsby. Det var
nämligen billigare än slicka dem
den vägen än direkt till Hull,
från där fick grossisten själv
ansörja transporten från hamnen
till beståden, medan när de kom
till Grimsby, lastades de medel-
bart över i järnvägsvagnar och

fraktades till Hull. I jämvägens
service där ingick, att de kunde
ut ankommande gods till adressaten.

Överhållningen av varorna var
mycket stor hos grossisterna. Den
största order, som jag levererade
bestod av 50.000 5 $\frac{1}{2}$ -kragar.

Det sista året jag arbetade
hos Nyberg tjänade jag 400 kr.
Jag hade dessutom ~~fratt~~ kost och
logi fritt.

Under den tiden jag var där,
kunde inga svenska grossister köpa
maskiner för grepsvingen. Men
när bolaget bildats, vet jag, att
de köpte sådana från Tyskland.
Bolaget upplöste 1912, men då väntade en
ny maskin (för korgmakarna) i ^{här} Sverige.
Joan Bengtson i Osby var en av de ^{här} första som ^{här} sätte

Jag återvände till Örneby
1902 men reste redan nästa år
till Amerika. Det tillhörde nästan
allmänbildning då, att ha varit i
Amerika. Många hade dock emigrerat
dit under de svåra åren under
1800-tallets slut. Men om korgmakerei
gymnast i Örneby hade säkerligen
ännu många fler rest dit.

Jag sysslade inte alls med
korgmakerei i Amerika, utan hade
plats som valtmästare på ett slott.
Arbetet var dåligt betalt och jag
reste till Sverige igen 1908. Jag
köpte en gård i Grimstada och
var lantbrukare fram till 1922,
då jag tog hand om Lousbyda
korgfabrik, där jag var en av

intressenterna. Företaget gick då på
en konkurs. Spånkerstillsverningen
var inte lönsam efter första världskriget.
Det var inte heller moderat
att bära en spånkerstillsverning då. Av-
sättningen har varit mycket sedan
då. Jag har aldrig exporterat
spånkerstillsverning andra än Nils Persson
i Köpenhamn. Sedan 1892 drev han en
stor grosshandelsfirma i stöjd varor.
År 1939 exporterade jag några rustika
partier till Californien, men genom
kriget avbröts all vidare export.
I Sverige kan jag sälja till parti-
affärer, fulltoddare och trädgårds-
mästare. I dag är det svårt med
avsättningen. Öst-Tyskland har blivit
en av de stora konkurrenterna

Mellan 1940-55 hade jag 10-12 personer
anställda i fabriken och dessutom
sysselsatte jag 20 personer i hemmet.
I dag är i bara 3 personer kvar.
Min son Sven Bengtsson (f. 1920) utför de
tyngsta momenten som uppbygg-
ning, kylning och spikning. En
äldre man, Olof Bengtsson (f. 1878)
river gjarar. Jag själv gör "kvinnor-
göret" d. v. s. jag flätar bottnar
och sidor.

Vi tillverkar många olika
kerstyper: bäckorgar, (1l-15l) torgkorgar
(3 storlekar) vedbäckare, papper-
korgar, blomsterkorgar, ostaskar.
1l-bäckorgar och torgkorgar dekoreras
med blommor av Elida Persson. Hon
använder vattenfärg och färgsätt.

För benämndes bärkogarna efter det de
pis de hade t. ex. 2-3-4-styvers.

I dag benämnes man dem efter
rymdmättet. Dauskarna finns ännu
dock än äro de olika storlekarna
: centimetermätt t. ex. 5 l-kog - 30 cm kog
4 l-kog - 28 cm kog

Tillverkning av bärkogar.

Furuvirke är det vanligaste till
bärkogar. Man kan även använda
gran, men det är sprödare och blir
där för inte så hållbart. Spännen gör
inte heller än tygla så tunn
För var granvirke billigare än furu,
men i dag är priset ungefär det-
samma.

Då man skall köpa virke på rot,
ser man först efter i fall trädet
har vuxit rakt och inte är allt-
för kvistigt. Trädet skall helst ha
stått i en sluttet bestånd, så
att det kan blivit sluddat av
andra. Man kan göra en per-
snitt under barken och se om
klyven är rak. Om så är fallet,
kan man vara förvisad om
att det gör datt att spinga det
~~virket~~. Är virket redan kapat,
för man ta hänsyn till hur
årstingarna ser ut. Dessa skall
inte flyta samman.

Jag köper allt nytt virke från Skars-
näs Kemogård. Jag betalar årlig
kyra för att ha det liggande
i skuxjan. På vintern kan jag ha
virket liggande på gården utan
att det lager någon skada. På
sommaren däremot kan det få
ligga uppe mer än ett par dagar
utan risk för att bli blåaktigt.

Virket sågas upp i längder.
Till bör korgen fördras flera olika.
En längd eller klamp (klump)
klyvs sedan i ett antal "trä" (sui-
klamp) kaman är skär och kuggs oftast
bort. Man kan antingen baska
hela klampen eller vrida "trä" för
sig. Därefter kylas man spanen.
Vi har en maskin kylt till detta.
Man kan kyla antingen på klyven eller soallen.

Spän en stäns i en viss bredd i en
stärmaskin. Min stämaskin är
hantverksmål av smeden Olof Nilg-
Am.

Till en Hl-bärkorg lägger jag upp
3 st. mittsticker (21 tum) och 1 st.
kantsticka ^(17 tum) på varje sida om dessa.
Tillsammans skall dessa sticker
utfylla en viss mått, som jag har
angivet på en teckning. Ofta
för stickornas bredd justeras med
en kroskvis eller "krosskvis".
Jag plätas sedan in lika många
stickor som jag har lagt upp.
Stömen plätas ihop och hålls
sammans med två klämmor till
yttergrändens har lagts runt korgen.
Den är 36 tum och utgörs av en

kyolat spån, som är spetsat i ena änden. Man kan vika gjorden separat och känga ner den över korgen eller nita fast den direkt vid korgen.

Därefter kängs korgen med en kassakniv. Inne i gjorden utgår av en handspingat spån, som läggs i korgen på samma sätt som yttergjorden. Korgens hörn formas mest till klinkstäl.

Grepen utgår också av 3 handspingade spån. De är 19 tunn.

Grepen sticks ner mellan innergjorden och flätverket och knäpptas fast med ett par kraupor på varje sida. Man sätter också ett par extra kraupor vid varje sida om grepfästet

Spänkorstiöverlevningen började
i Törkened omkring 1850. En man
kallad Orro-Forsen eller Svart-
Orren tillverkade en slags korzar,
som han gick omkring och sålde
i bygden. En gång kom han
till prästen Collins i Blinåkra.
Prästen hade köpt en spänkorz
från Dalarna av en kuffare.
Prästen visade Svart-Orren korzen,
och uppmanade honom att göra
göra sådana korzar, vilket han
någon gjorde. Tillverkningen
spred sig sedan mycket fort
inom hela socknen. Snart fanns
det inte by, där man inte gjorde
spänkorzar. En uttryck från
den ^{tid} är: "Törkened gör alla korzar"

utom prästen och klockaren, som gör
krampor". Då red man alla
spån för hand och tillverkade
krampor genom att böja ståltråd.
Hjorten skall ha konstruerats av
en förreymd fånge. Den egentliga
orsaken till att tillverkningen
blev en sådan spideering var
fattigdomen. Det var mest hjonar
och småbröder, som gjorde krogar.
Men det kände, att man även på
de stora gårdarna var sysselsatt
med krog tillverkning. På slägghults-
gården lät man torparna göra
krogar på sina dagsverken. Men
det arbetet utföll inte så bra,
för att torparna ville sig på detta
sätt konkurrera med sig själva.

En Arpore brukade i regel 4-5 heltar
öppen isken. De fick ej avseende
någon skog utom för det egna
hånslebehovet. Men det var säker-
ligen inte varit sårt för dem att
fälla litet extra virke för sin
norgtillverkning. Detta var det
enda sättet för den fattiga delen
av folket att skaffa sig några
kontanta pengar.

Vad försäljningen avsåg,
var både män och kvinnor varit
ute och sålt. Vanligtvis var de
själva korgmakare. Men jag känner
till flera försäljare från min egen tid,
som aldrig tillverkat en korg men
liksom kallat sig korgmakare för att
för tillstånd att gå runt och sälja.

Skåne
Ö. Göttinge lfd.
Örkuneds m.

M. 15424 : 23.

uppt. : Elisabet Christ ai 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Korgmakaren
Olof Bengtsson, Linstråla

nug. : X : 1 : 54 : 25-26
" X : 1 : 55 : 1-32

Skåne
Ö. Göttinge lfd.
Örkuneds m.

M. 15424: 24.

uppt.: Elisabet Christ af 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Sågning.

Upphuggning

neg.: X:1:54:25-26
" X:1:55:1-32.

Skåne
Ö. Söinge hed.
Örkenevads m.

M. 15424 : 25.

uppt. : Elisabet Ehrnrot år 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Klyvning.

Uppläggning till
bänkorg.

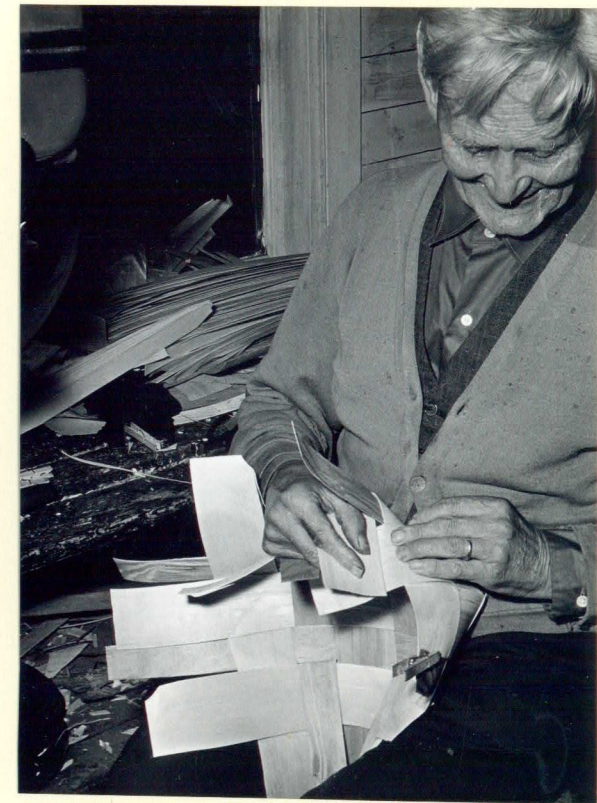
neg. : x:1:54:25-26
" x:1:55:1-32

Skåne
Ö. Gönge lvd.
Örkneveds m.

M. 15424: 26.

uppt.: Elisabet Christ ai 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Uppflätning av hörn

neg. n. : X:1:54:25-26
" " X:1:55:1-32

Skinn
Ö. Lönnings hed.
Örkenevads sn.

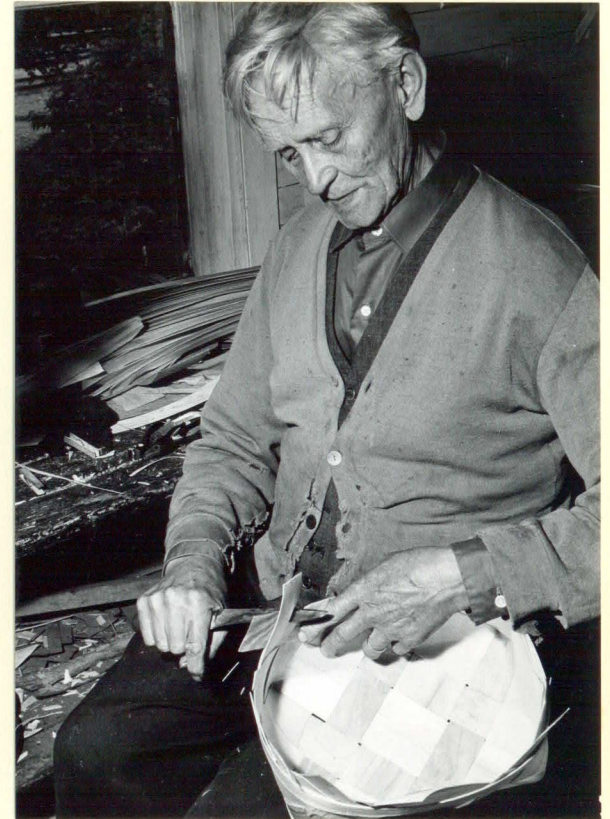
M. 15424 : 27.

uppt.: Elisabet Ekman år 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Yttergjorden läggs runt
korgen.

Kringkärning.

neg.: X : 1 : 54 : 25-26
" X : 1 : 55 : 1-32

Fläns
Ö. Gänge hvd.
Ärkenveds sv.

M. 15424: 28. uppl.: Elisabet Christ an 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Ärkenveden läggs
i kerget.

Greping.

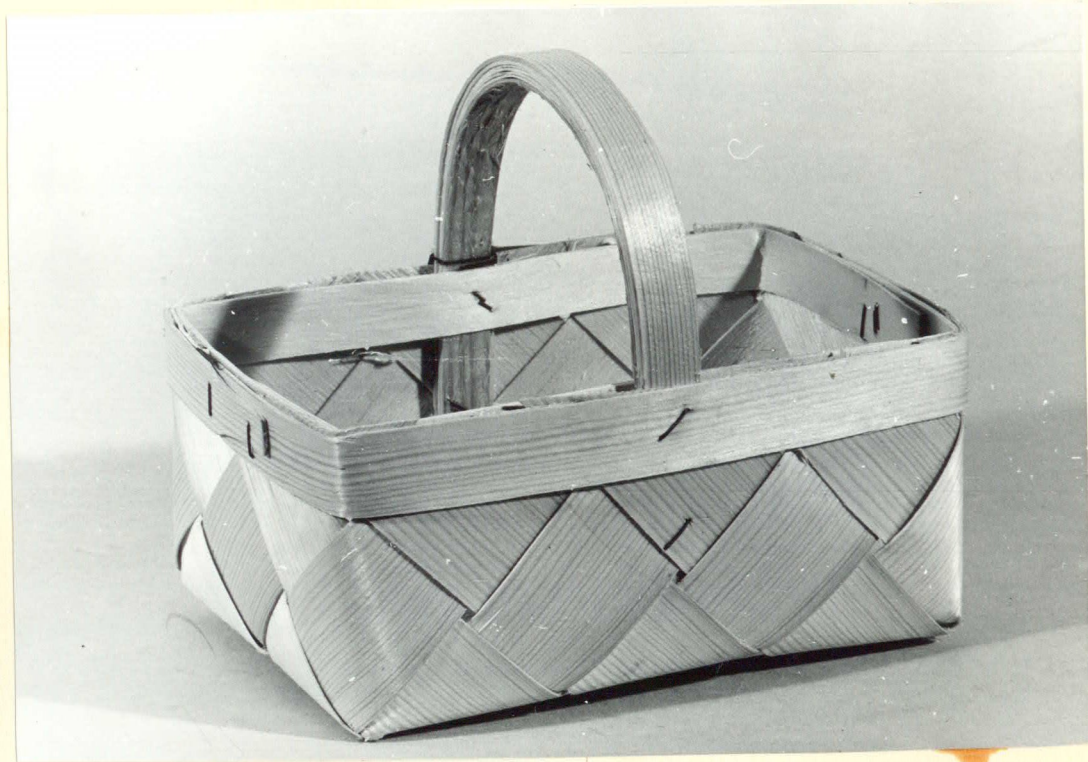
avg.: X:1:54:25-26
" X:1:55:1-30

Skåne
Östingehed.
Örkensås m.

M. 15424 : 29.

uppt.: Elisabet Christén år 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Bärkorg. (22 x 15 x 10 cm.)

neg.: X : 1 : 54 : 25-26
" X : 1 : 55 : 1-32.

Skåne
Ö. Lövings häd.
Örkneveds m.

M. 15424:30. Uppst.: Elisabet Christén år 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Torgborgen i skäftig flätning.

mg.: X: 1: 54: 25-26
" X: 1: 55: 1-32.

Skåne
Ö. Göttinge lfd.
Orkeneds m.

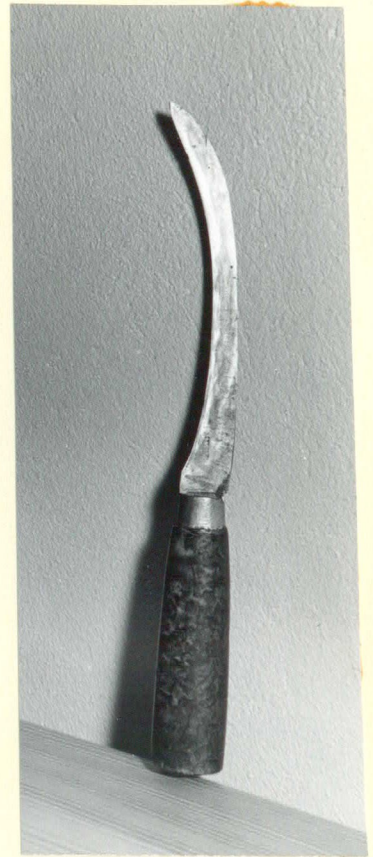
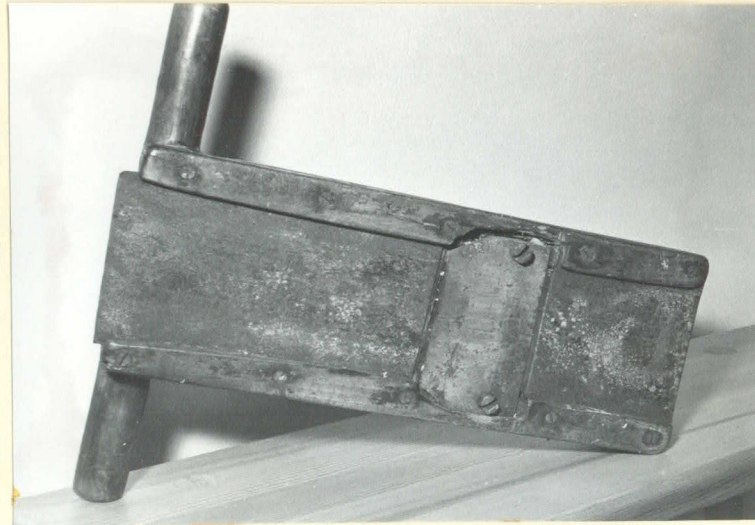
M. 15424:31.

uppl.: Elisabet & hustru år 1960

FOLKLIVSARKIVET
LUND

SPÅNHVEL.

"KASSAKNIV."

reg. : X: 1: 54: 25-26
" X: 1: 55: 1-32.